

УДК 615.15:378:005.6

Л. Г. Буданова

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАРМАЦЕВТІВ У СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

© Буданова Л. Г., 2015
<http://orcid.org/0000-0002-3679-5074>

У статті проаналізовано науково-теоретичне підґрунтя проблеми специфіки організації професійної підготовки майбутніх фармацевтів у східноєвропейських країнах: Болгарія, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина та Чехія. Досліджено професійну підготовку фахівців у фармацевтичній галузі та проаналізовано навчальні плани фармацевтичних факультетів ВНЗ за циклами підготовки.

Ключові слова: організація, професійна підготовка, майбутній фармацевт, фармацевтична галузь, навчальні плани, цикли підготовки.

Budanova L.G. Specificity of organization of professional preparation of future pharmacists in Eastern European higher education establishments.

В статті проаналізовані науково-теоретичні основи специфіки організації професійної підготовки майбутніх фармацевтів в східноєвропейських країнах: Болгарія, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина та Чехія. Досліджено професійну підготовку фахівців у фармацевтичній галузі та проаналізовано навчальні плани фармацевтичних факультетів ВНЗ за циклами підготовки.

Ключевые слова: организация, профессиональная подготовка, будущий фармацевт, фармацевтическая отрасль, учебные планы, циклы подготовки.

Budanova L.G. The specificity of the organization of future pharmacists' professional training in Eastern European higher education establishments.

The article deals with the scientific and theoretical basis of the specificity of the organization of future pharmacists' professional training in Eastern European countries: Bulgaria, Poland, Romania, Slovakia, Hungary and the Czech Republic. We have investigated the professional training for pharmaceutical industry, we have analyzed the pharmaceutical faculties curricula of universities for training cycle: Biomedical training, Chemical training, Technological training, Organizational and Economic training, Physics and Mathematics training, Humanitarian training.

It has been emphasized that Eastern European and Ukrainian models of professional training of future pharmacists have much in common and distinctive features, historic, tradition, national features, socio-economic and spiritual development, the conceptual foundations of educational policy.

We have determined that in Bulgaria, Poland, Romania, Slovakia, Hungary and the Czech Republic Universities offer three levels of education: Bachelor, Master and Doctorate. Future pharmacists' professional training in higher education carried out by six cycles: Medico-Biological, Chemical, Technological, Organizational and Economic, Physics and Mathematics and Humanities. Pharmaceutical departments focuses on the biomedical training, except Slovakia, where more hours given out to the Chemical training.

Key words: *organization, training, future pharmacist, pharmaceutical industry, curricula, training cycles.*

Постановка проблеми. Фармацевтична освіта в Україні прогресивно інтегрується до європейського освітнього простору й має відповідати пріоритетам XXI століття: формування і прищеплення членам нашого суспільства шанобливого ставлення до професій, укріплення авторитету фармацевтичної галузі через підготовку висококваліфікованих кадрів, у тому числі і для входження в ЄС, відкриття нових актуальних спеціальностей, безперервне удосконалення змісту освіти у контексті Болонського процесу, широке запровадження нових технологій і форм освіти, нарощування наукового потенціалу галузі, забезпечення інтеграції фармацевтичної науки і практики, здійснення кадрового моніторингу, підвищення рівня моніторингу якості базових знань майбутніх фахівців завдяки впровадженню світових новітніх освітніх систем і технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: становлять фундаментальні наукові праці вітчизняних та закордонних учених з педагогіки, теорії та історії освіти; енциклопедичні видання європейських країн та України. Проблемам професійної підготовки фахівців фармацевтичного профілю у вищих навчальних закладах присвячені дослідження вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема: історичним аспектам підготовки фахівців фармації (Ю. Спіженко, В. Черних та ін.), підготовці фармацевтичних кадрів в Україні (І. Вітенко, О. Волосовець, Ю. Вороненко, В. Георгіянц, В. Загорій, В. Москаленко, В. Черних та ін.) та в провідних зарубіжних навчальних закладів (Л. Вишнеvsька, Н. Гаврилiна, I. Денисов, Г. Зайченко, О. Набока, М. Пальцев, Г. Перфильсва, Л. Упир, Б. Чекнев та ін.). Матеріали національних та міжнародних організацій з питань фармацевтичної освіти: The 2014 Pharmine report on pharmacy and pharmacy education in the European Union, Basic Statistics and Pharmaceutical Statistical Applications, Second Edition (Pharmacy Education

Series), Accreditation Council for Pharmacy Education. (<http://www.acpe-accredit.org>).

Мета дослідження полягає у системному аналізі теоретичних ідей і узагальненні досвіду організації професійної підготовки студентів фармацевтичного профілю у вищих навчальних закладах східноєвропейських країн та в Україні.

Завдання – здійснити аналіз навчальних планів фармацевтичних факультетів за якими здійснюється професійна підготовка майбутніх фахівців для фармацевтичної галузі у східноєвропейських вищих навчальних закладах Болгарії, Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини та Чехії.

Виклад основного матеріалу і результати дослідження. Необхідність глибокого вивчення зарубіжної вищої фармацевтичної освіти значною мірою зумовлена нагальною вимогою часу – вийти на вищий світовий рівень розвитку фармацевтичного сектору. Тому, важливого значення набуває аналіз позитивного досвіду реформування зарубіжної вищої фармацевтичної освіти.

Близьким для України є досвід східноєвропейських країн, які вже багато років розвиваються в умовах ринкової економіки, налагоджуючи форми співпраці у рамках "загальноєвропейського дому" та інтегруючи багатокладну економіку у світовий ринок. Цілком закономірно, що досвід східноєвропейських країн щодо до професійної підготовки фармацевтичних кадрів становить значний інтерес для вітчизняних педагогів, науковців. Східноєвропейська та українська моделі професійної підготовки майбутніх провізорів мають багато спільних та відмінних рис, зумовлених історично сформованими традиціями, особливостями національного, соціально-економічного, духовного розвитку держав, концептуальних засад освітньої політики.

Сьогодні підготовка фахівців фармацевтичного профілю у східній Європі здійснюється у Болгарії, Польщі, Румунії, Словаччині, Угорщині та Чехії.

Болгарія

Кількість фармацевтичних працівників – 7114

Площа – 110910км²

Населення – 7,6 млн.

До системи вищої освіти Болгарії входить 51 вищий навчальний заклад. З них 42 - це університети і спеціалізовані вищі школи, 41 - коледжі, інтегровані в єдину систему вищих навчальних закладів, і 9 - незалежні коледжі.

Ступені та терміни навчання:

Відповідно до ухваленого у 1995 року Закону про вищу освіту в Болгарії запроваджено багаторівневу структуру академічних кваліфікацій:

- 3-річне навчання в інститутах і коледжах, по закінченню якого випускник отримує диплом про вищу освіту і кваліфікацію «спеціаліст»;
- 4-річне навчання в університеті, по закінченню якого випускник отримує ступінь бакалавра;
- 5 - річне навчання в університеті з подальшим присвоєнням ступеню магістра;
- 3-річна після вузівська підготовка з подальшим присвоєнням докторського ступеню [3, с. 7].

Вищі навчальні заклади де можна здобути фармацевтичну освіту:
Медичний університет, фармацевтичний факультет, Софія, Болгарія (Medical University – Sofia, Faculty of Pharmacy, Bulgaria, Sofia).

Порівняльний аналіз навчального плану за циклами підготовки на прикладі фармацевтичного факультету, медичного університету, Софія

Цикл медико-біологічної підготовки – 41,6%

Цикл хімічної підготовки – 29,8%

Цикл технологічної підготовки – 11,1%

Цикл організаційно-економічної підготовки – 6,5%

Цикл фізико-математичної підготовки – 5,7%

Цикл гуманітарної підготовки – 5,3%

Польща

Кількість фармацевтичних працівників – 22634

Площа – 312685км²

Населення – 38,1 млн.

Останні десять років система освіти Польщі розвивається швидкими темпами порівняно з іншими європейськими країнами. Кількість вищих навчальних закладів і кількість студентів стрімко зростає. У Польщі нараховується 310 приватних університетів і коледжів та 138 державних вищих навчальних закладів [9, с. 126].

Ступені та терміни навчання:

- **Бакалавр (BA, Licencjat)** - присвоюється після закінчення 3 - 3,5 років навчання у професійному або технічному коледжі.

- **Бакалавр (BSc, Inzyneir)** - присвоюється після 3,5 - 4 років навчання у технічному, сільськогосподарському або економічному коледжі.
- **Магістр (MA, MSc, Magister)** присвоюється після 5-6 років навчання в університеті. Ступінь MSc можна отримати також через 2 - 2,5 роки додаткового навчання на здобуття ступеню магістра.
- **Доктор наук (PhD, Doctor)** - присвоюється тим, хто склав іспит на отримання ступеню доктора наук і успішно захистив дисертацію.

Вищі навчальні заклади де можна здобути фармацевтичну освіту:

Медичний університет, фармацевтичний факультет, Гданськ (Faculty of Pharmacy, Medical University of Gdansk), Медичний університет, школа фармації, Лодзь (School of Pharmacy, Medical University of Lodz), Варшавська медична академія, фармацевтичний факультет, Варшава (Faculty of Pharmacy, Warsaw Medical Academy), Ягиллонський університет, факультет фармації та медичної аналітики (Faculty of Pharmacy and Medical Analytics, Jagiellonian University), Вроцлавський медичний університет, фармацевтичний факультет (Faculty of Pharmacy, Wroclaw Medical University), Медичний університет імені Карола Марцинковського, фармацевтичний факультет, Познань (Faculty of Pharmacy, Karol Marcinkowski Poznan University of Medical Sciences)

Порівняльний аналіз навчального плану за циклами підготовки на прикладі фармацевтичного факультету медичного університету імені Карола

Марцинковського, Познань

Цикл медико-біологічної підготовки – 35,7%

Цикл хімічної підготовки – 34,5%

Цикл технологічної підготовки – 14,%

Цикл організаційно-економічної підготовки – 7,2 %

Цикл гуманітарної підготовки – 6%

Цикл фізико-математичної підготовки – 2,5%

Румунія

Кількість фармацевтичних працівників – 14392

Площа – 237500 км²

Населення – 21,5 млн.

У Румунії здобуття вищої освіти забезпечується навчальними та дослідницькими установами, університетами, інститутами, академіями,

консерваторіями та університетськими коледжами. Державний сектор вищої освіти в Румунії включає в себе 49 вищих навчальних закладів з 324 філіями, в країні працюють також 20 приватних вузів [5, с. 83-94].

Перший у Румунії вищий навчальний заклад - Академія Святого Савви - було створено у 1694 році. У 1864 року відкрито Бухарестський університет. Столиця сьогодні є найбільшим осередком вищої освіти в країні - тут у 21 вищому навчальному закладі навчаються близько 100 тисяч студентів. Вищі навчальні заклади, як правило, складаються з декількох факультетів, університетських коледжів, відділень, кафедр і невеликих експериментальних лабораторій, що займаються науковими дослідженнями та експериментальним промисловим виробництвом. Ґрунтуючись на принципі самоврядування, університети можуть самостійно встановлювати графік навчання [7, с. 81-85].

Ступені та терміни навчання:

Перший ступінь. Базова освіта ділиться на два види: Перший - це короткострокова університетська освіта протягом 2-3 років в університетських коледжах. Після закінчення навчання видається диплом, що засвідчує закінчення коледжу і здачу випускних іспитів (*diploma de absolvire*). Випускники коледжів можуть продовжити університетську освіту відповідно до умов, встановлених конкретним навчальним закладом. Другий вид - це довгострокова університетська освіта, після завершення якої видається університетський диплом, еквівалентний ступеню бакалавра (*diploma de licență*).

Другий ступінь. Другий ступінь вищої освіти пропонує спеціалізацію чи продовження освіти в університеті. Це навчання включає в себе:

– поглиблений курс (1-2 роки) для випускників університету, після закінчення видається диплом;

– магістерське навчання (1-2 роки) для випускників університету; наукова аспірантура (2 - 3 роки), організована університетськими вченими радами, які функціонують самостійно. Навчання ведеться на міждисциплінарній основі та спрямоване на підвищення професійної спеціалізації;

- докторантура (4 - 6 років) пропонується університетами і дослідницькими інститутами у формі денного або вечірнього навчання.

Вищі навчальні заклади де можна здобути фармацевтичну освіту: Медичний університет Крайови, фармацевтичний факультет, Румунія (Faculty

of Pharmacy, University of Medicine and Pharmacy of Craiova), Університет медицини та фармації «Карол Давила», фармацевтичний факультет, Румунія (Carol Davila University of Medicine and Pharmacy).

Порівняльний аналіз навчального плану за циклами підготовки на прикладі

фармацевтичного факультету медичного університету Крайови

Цикл медико-біологічної підготовки – 39,7%

Цикл хімічної підготовки – 35,1%

Цикл технологічної підготовки – 10,3%

Цикл організаційно-економічної підготовки – 8%

Цикл фізико-математичної підготовки – 4,6%

Цикл гуманітарної підготовки – 2,3%

Словаччина

Кількість фармацевтичних працівників – 3259

Площа – 48845 км²

Населення – 5,4 млн.

У Словаччині на сьогодні діють 20 громадських вищих навчальних закладів, 3 державні та 10 приватних.

Вищі навчальні заклади в країні бувають трьох видів: громадські, державні та приватні. Вони також діляться на три типи: університетські, не університетські та професійні, які мають право надавати лише бакалаврський ступінь вищої освіти. Найкращими вважаються університет ім. Коменіуса в Братиславі, Технічний університет в Кошице, Словацький технічний університет у Братиславі, Словацький сільськогосподарський університет в Нітрі, університет Павла Йозефа Шафарика в Кошице. Наукові дослідження проводять у вищих навчальних закладах передусім університетського типу, у професійних інститутах та в Академії наук - головній науковій установі Словаччини з філіями у кількох містах.

Ступені та терміни навчання:

Відповідно до чинного законодавства у Словаччині забезпечуються три рівні вищої освіти. Навчання на першому завершується присвоєнням випускникові ступеню бакалавра (bakalar), другому - магістра (magister), інженера (inzinier) та доктора медицини (doctorate medicine). Третій рівень веде до отримання ступеню доктора (doctorate/PhD).

Вищі навчальні заклади де можна здобути фармацевтичну освіту:

Університет ім. Коменіуса, фармацевтичний факультет, Братислава.

Порівняльний аналіз навчального плану за циклами підготовки на прикладі фармацевтичного факультету університета ім. Коменіуса

Цикл хімічної підготовки – 39,1%

Цикл медико-біологічної підготовки – 37,7%

Цикл технологічної підготовки – 9,3%

Цикл організаційно-економічної підготовки – 8%

Цикл гуманітарної підготовки – 3,6%

Цикл фізико-математичної підготовки – 3,3%

Угорщина

Кількість фармацевтичних працівників – 7850

Площа – 93030 км²

Населення – 10,0 млн.

Вищі навчальні заклади Угорщини - це університети та коледжі. Міністерство освіти визначає університет як установу, що пропонує магістерські програми, принаймні, у двох галузях знань, а також докторантуру. З чотирьох угорських університетів, що входять в топ 700 рейтингу QS World University Rankings, три розташовані в Будапешті: Eötvös Loránd University, Corvinus University of Budapest та Central European University (тільки для післядипломної освіти). Четвертий університет - University of Szeged, розташований в одному з найбільших міст країни, на півдні Угорщини [7, с. 67, 71].

Ступені та терміни навчання:

Угорські вузи пропонують три рівні навчання: alapképzés (бакалавр), mesterképzés (майстер) і doktori képzés (докторантура).

Бакалаврат зазвичай триває три або чотири роки, магістратура один або два, а докторські програми - три роки. З деяких предметів також можливо пройти єдиний п'яти-або шестирічний курс, що поєднує в собі бакалаврат і магістратуру.

Вищі навчальні заклади де можна здобути фармацевтичну освіту:

Медичний університет Альберт Сент Георги, фармацевтичний факультет, Сегед, Угорщина (Albert Szent Gyorgyi Medical University, Faculty of Pharmacy, Szeged); Медичний університет Земмельвайса, фармацевтичний факультет,

Угорщина (Faculty of Pharmacy, Semmelweis University of Medicine); Печський медичний університет, фармацевтичний факультет, Угорщина (Faculty of Pharmacy, Medical University of Pecs).

Порівняльний аналіз навчального плану за циклами підготовки на прикладі фармацевтичного факультету медичного університету Земмельвайса, Сегед

Цикл медико-біологічної підготовки – 37%

Цикл хімічної підготовки – 33,7%

Цикл технологічної підготовки – 11,6%

Цикл організаційно-економічної підготовки – 7,4%

Цикл фізико-математичної підготовки – 7%

Цикл гуманітарної підготовки – 3,3%

Чехія

Кількість фармацевтичних працівників – 6278

Площа – 78866 км²

Населення – 10,5 млн.

XIV століття Чехія є важливим центром європейської просвіти та культури. Отже, вища освіта в цій країні має багатовікові традиції і здавна приваблює студентів з усієї Європи та світу.

Колискою чеської та й європейської освіти є Карлів університет, це – найстаріший університет у Чехії (заснований у 1347 році), був першим університетом у Священній Римській імперії, на слов'янських землях і в Центральній Європі загалом, один з найстаріших університетів у світі. Перелік відомих чеських ВНЗ достатньо великий. Поряд з державними університетами вже виросло ціле покоління приватних, рівень освіти в яких не поступається державним, а можливість отримання прикладних навиків навіть інколи на кращому рівні. Зараз в країні діє 28 державних ВНЗ і 44 приватних.

Ступені та терміни навчання:

Програма отримання базової вищої освіти - ступеня Бакалавра - триває 3 роки і передбачає обов'язкове складання державного іспиту перед присвоєнням ступеня бакалавра. Однак, якщо студент не вкладається в терміни, його навчання може бути продовжено аж до його успішного завершення. Після отримання цього ступеня можливе подальше працевлаштування або продовження навчання за програмою Магістра [6, с. 112-113].

Програма отримання ступеня Магістра триває 2 роки. Однією з відмінних особливостей цієї програми в Чехії є можливість переходу студентів з одного ВНЗ до іншого та навіть зміна факультету або спеціалізації. Для цього необхідно скласти 2 - 3 перехідні іспити. Якщо зміни спеціальності чи ВНЗ немає, то студентів зараховують на магістерську програму без іспитів. Звичайно, до розгляду приймаються високі результати попереднього курсу навчання.

Третій етап навчання представлений здобуттям ступеня Доктора. Програма підготовки триває не менше 2-х років. Після успішного захисту дисертації, випускник зі ступенем Доктора може працювати в університетах або наукових організаціях Чехії та інших європейських країн [8, с. 45-48].

Вищі навчальні заклади де можна здобути фармацевтичну освіту: Університет Чарльза, Градец-Кралове, фармацевтичний факультет, Чехія (Faculty of Pharmacy, Charles University, Hradec Kralove, Czech Republic).

Порівняльний аналіз навчального плану за циклами підготовки на прикладі фармацевтичного факультету Університета Чарльза, Градец-Кралове

Цикл медико-біологічної підготовки – 36,5%

Цикл хімічної підготовки – 36,5%

Цикл технологічної підготовки – 9,7%

Цикл організаційно-економічної підготовки – 8,7%

Цикл фізико-математичної підготовки – 6,1%

Цикл гуманітарної підготовки – 2,5%

Висновки: Аналіз професійної підготовки для фармацевтичної галузі у країнах Східної Європи засвідчує, що у Болгарії, Польщі, Румунії, Словаччині, Угорщині та Чехії запроваджено багаторівневу структуру академічних кваліфікацій. Вузи пропонують три рівні навчання: бакалавр, магістр (майстер) та докторантура. Професійна підготовка майбутніх фармацевтів у вищих навчальних закладах здійснюється за шістьма циклами: медико-біологічний, хімічний, технологічний, організаційно-економічний фізико-математичний та гуманітарний. На фармацевтичних факультетах вищих навчальних закладів більше уваги приділяється циклу медико-біологічної підготовки, за винятком Словаччини, де більше годин виділяється на цикл хімічної підготовки.

Література

1. Соловьѐв В., Кочетов А., Шестаков А., Шадриков В., Богданова О. Стимул и инструмент повышения качества деятельности вузов // Стандарты и качество. – 2002. – №4. – С. 52-56.
2. Черних В.П. Стратегия подготовки кадров для отрасли // Ліки і здоров'я. 1998. – №8;
3. Черних В.П. Концептуальні аспекти реформування фармацевтичної галузі // Вісник фармації. – 2001. – №1;
4. Черних Будущее фармотрасли – за профессиональными кадрами. Доклад // Еженедельник АПТЕКА, С. 6-7 – X., 2007.
5. І.Інновації в Україні: Європейський досвід та рекомендації для України. – Том 3. – Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів. – К.: Фенікс, 2011. – 76 с. – (проект ЄС "Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні").
6. Supporting growth and jobs – an agenda for the modernisation of Europe's higher education systems [Електронний ресурс] / European Commission.– Brussels, 2011. – 16 р. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0567:FIN:EN:PDF>
7. FIP Pharmaceutical Sciences 2010 World Congress in Association with the AAPS Annual Meeting and Exposition. [Електронний ресурс] / Accessed May 30, 2012. – Режим доступу : <http://www.tradechakra.com/events/lisbon-portugal/70th-fip-world-congress-of-6734.php>.
8. Currie BL, Sagraves R, Dean JO. International Pharmacy Educational and Research Relationships: Past and Future for AACP Members. [Електронний ресурс] / Accessed May 29, 2012. – Режим доступу : http://www.allacademic.com/meta/p196180_index.html.
9. Sagraves R. A survey of current global affiliations of US colleges and schools of pharmacy. [Електронний ресурс] / Accessed May 30, 2012. – Режим доступу : <http://www.aacp.org/meetingsandevents/AM/Documents/GPE%20SIG%20Special%20Session%20Handout.pdf>.